

ЗВУКОСИМВОЛІЧНА ПРИРОДА КОРЕНЯ КОРЕЙСЬКОГО ОНОМАТОПЕЇЧНОГО СЛОВА

THE SOUND-SYMBOLIC NATURE OF THE ROOT OF THE KOREAN ONOMATOPOEIC WORD

Охріменко В.О.,

orcid.org/0000-0002-9087-5809

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри корейської і японської філології

Київського національного лінгвістичного університету

У пропонованій статті досліджується звуко-символічна природа і особливості кореня онома-топелічного слова сучасної корейської мови. Визначено, що корейська онома-топелічна система має багатий інструментарій варіювання відтінків значення у плані структури самого онома-топа. Це відбувається найчастіше через зміни різних елементів вихідного кореня і приєднань нових утворень, так званих нарощувань. Насамперед у роботі розглядається корінь як єдина обов'язкова для кожного слова морфема, що є носієм значення у граматичних формах того ж самого слова і в споріднених словах.

Дослідження засвідчило, що формальна структура корейської онома-топелічної лексики дворівнева. Виокремлюється ядро онома-топа, у якому зосереджене фонетичне вираження, що передає образ та інші елементи, які формують ядро в процесі утворення онома-топелічної одиниці. Було визначено, що онома-топи постають як категорія слів, яким властива не тільки флексія основ, а й аглютинація, утім до появи словотворчих афіксів слова дорівнювали чистим основам.

Оскільки у корейській мові перший склад в онома-топелічних словах може бути визнаний коренем, то за цією ознакою усі онома-топелічні слова корейської мови можна поділити на прості та складні.

Було доведено, що корінь корейського онома-топелічного слова містить складник, що називається звуко-символічним формантом. Останній має такі особливості: 1) подібний до формотворчого афікса й етимологічно пов'язаний з коренем онома-топелічного слова; 2) не піддається виокремленню шляхом звичайного морфемного аналізу, оскільки, на відміну від звичайних афіксів, не бере участі в процесі творення форм слова; 3) відокремлюється від кореня у процесі розширення форм онома-топів.

Відомі два типи нарощень кореня онома-топелічного слова: препозиційне та постпозиційне. Переважна більшість нарощень сформувалася постпозиційним способом корінь + звуки.

Ключові слова: онома-топелічне слово, морфологічна структура, корінь, корейська мова, українська мова

This article explores the sound-symbolic nature and characteristics of the root of onomatopoeic words in modern Korean. It has been determined that the Korean onomatopoeic system has a rich set of tools for varying shades of meaning in terms of the structure of the onomatopoeia itself. This occurs most often through changes in various elements of the original root and the addition of new formations, so-called augmentations. Firstly, the work considers the root as a single morpheme that is mandatory for each word, which carries meaning in the grammatical forms of the same word and in related words.

The study showed that the formal structure of Korean onomatopoeic lexis is two-level. The core of the onomatopoeia is distinguished, in which the phonetic expression that conveys the image and other elements that form the core in the process of forming the onomatopoeic unit are concentrated. It has been determined that onomatopoeia appears as a category of words that are characterized not only by inflection of bases, but also by agglutination; however, before the appearance of word-forming affixes, words were equivalent to pure bases.

Since in the Korean language the first syllable in onomatopoeic words can be recognized as the root, all onomatopoeic words in the Korean language can be divided into simple and complex ones according to this feature.

It has been proven that the root of a Korean onomatopoeic word contains a component called a sound-symbolic formant. The latter has the following characteristics: 1) it is similar to a formative affix and is etymologically related to the root of the onomatopoeic word; 2) it cannot be isolated by conventional morphological analysis because, unlike conventional affixes, it does not participate in the process of word formation; 3) it is separated from the root in the process of expanding onomatopoeic forms.

There are two types of onomatopoeic word root extensions: prepositional and postpositional. Most of extensions were formed in a postpositional manner: root + sounds.

Key words: onomatopoeic word, morphological structure, root, Korean language, Ukrainian language

Постановка проблеми. Навіть поверхневий огляд досліджень онома-топелічної лексики у різних мовах світу дає змогу виявити певні загальні риси їхнього структурного оформлення. Маємо на увазі

не фонетичний склад окремого складника онома-топа (одиниці онома-топелічної лексики), що структурує його основу, а те, з яких компонентів він складається у процесі формування лексичної одиниці.

Формальна структура ономатопа має досить обмежену варіативність і вважається однією з характерних рис сучасної корейської ономотопеїчної лексики як класу. Перед тим як перейти до безпосереднього розгляду звуко-символічності корейського кореня, варто провести деякі паралелі зі структурою ономатопа в інших мовах.

На нашу думку, найбільш ваговою рисою структурної подібності ономотопів у різних мовах світу є значна кількість редукованих форм в ономотопеїчній системі. Цей мовознавчий феномен постає як загальна характеристика структури ономотопів у міжмовному плані. Морфологічні аномалії, що трапляються в мовах світу, зокрема і в корейській, виконують сигнальну функцію, оскільки виокремлюють у мовленні одиницю, специфічну з погляду природи знака, і водночас уможливають передавати відтінки символічного значення в рамках маркованої структури. Корінь ономатопа є звуко-символічним ядром, яке своїм складом часто постає основною значеннєвою частиною слова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Перш ніж перейти безпосередньо до розгляду структури ономатопа в корейській мові, зокрема до дослідження кореня, доцільним видається коротко зупинитися на теоріях і концепціях, пов'язаних з ономотопами у сучасному мовознавстві загалом.

Одним із перших до питання вивчення структури ономатопа в українському мовознавстві звернулася Кобелянська О. І. [3]. Загалом у дослідженнях авторів у сфері ономотопеїчної лексики простежується основна думка про стійкість структурних характеристик ономотопів, їх об'єктивному підпорядкуванню певним законам [4; 5].

В основу структурних класифікацій кладуть здебільшого кількість звуків або складів. Такий критерій використовують українські [1; 6] й закордонні лінгвісти [7]. Такі особливості структури ономотопеїчної лексики зіставляються з афіксацією в символічно не забарвленій лексиці. Водночас в усіх працях зазначених лінгвістів підкреслюється відмінність такої лексики від явищ загального словотворення.

Найпомітнішою роботою серед українських корейстів є робота під керівництвом Кан Ден Сіка [2], але у ній немає ґрунтовного аналізу кореня корейського ономотопеїчного слова.

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналіз звуко-символічної складової кореня корейського ономотопеїчного слова.

Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань: 1) проаналізувати відмінність кореня

звуконаслідувального слова від кореня незвуконаслідувального; 2) виокремити типи редуплікації корейського ономотопеїчного слова; 3) розглянути звуко-символічні складники кореня корейського ономатопа.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Корейська ономотопеїчна система має багатий інструментарій варіювання відтінків значення у плані структури самого ономотопеїчного слова. Це відбувається найчастіше через зміни різних елементів вихідного кореня і приєднань нових утворень, так званих нарощувань. У пропонованій роботі ми зосередимося на розгляді кореня корейського ономатопа.

Загальновідомо, що майже в усіх мовах світу основним обов'язковим складником слова є корінь, який є виразником лексичного значення. Корінь як єдина обов'язкова для кожного слова морфема, є носієм значення у граматичних формах того ж самого слова і в споріднених словах. Про це неодноразово зазначали дослідники в різний час, указуючи на складність морфологічної структури кореня і наголошуючи, що найбільш помітною вона є саме у звуконаслідувальній лексиці.

Формальна структура ономотопеїчної лексики дворівнева. Виокремлюється ядро ономатопа, у якому зосереджене фонетичне вираження, що передає образ та інші елементи, які оформлюють ядро в процесі утворення ономотопеїчної одиниці. Досліджуючи особливості словотворення звуконаслідувальної лексики, можна відмітити, що ономотопи постають як категорія слів, яким властива не тільки флексія основ, а й аглютинація, утім до появи словотворчих афіксів слова дорівнювали чистим основам.

У корейській мові перший склад в ономотопеїчних словах може бути визнаний коренем. За цією ознакою усі ономотопеїчні слова корейської мови можна поділити на прості та складні. Прості ономотопеїчні слова складаються з одного кореня, наприклад, *꽂, 꺽, 만, 뺑, 뺑*. Складні звуко-символічні слова мають у своєму складі два або більше коренів, наприклад, *뺑 꺽뺑 꺽, 꺽꺽꺽 꺽, 아드득아드득, 얼근얼근, 얼쑤얼쑤*.

Морфологічною особливістю ономотопеїчної лексики сучасної корейської мови є подвоєння (редуплікація) кореня, наприклад, *꺽꺽* – *відчуття густого, тягучого туману*; *뺑꺽뺑꺽* – *відчуття, які виникають від сяючого, мерехтливого предмета*. Таким чином корейські ономотопеїчні слова мають певний фонетичний обрис: вони здебільшого становлять собою редуковані утворення, що складаються з одного, двох, зрідка трьох складів.

Для структури більшості цих слів характерною є редуплікація основи, наприклад, *아이들은 아장아장 걷고 오리들은 뒤뚱뒤뚱 걷는다* – *Маленькі діти ходять незграбно, похитуючись з боку в бік, а качки ходять вперевалку*. У наведеному прикладі можемо спостерігати, що за допомогою редуплікації слово набуває нового відтінку значення. Це може стосуватися тривалості або повтору дії.

Дібраний матеріал дослідження дозволяє виокремити три типи редуплікатів ономатопейчного слова:

1. Редуплікативна форма простих корейських ономатопейчних слів. Така форма складається з двох різних складів у корені слова, наприклад, *깜짝* – *відчуття сильного здивування, раптової, подиву, або переляку*; *깜빡* – *мерехкотіти, виблискувати, блищати, кліпати очима*.

2. Редуплікативна форма з подвоєнням однакових складів у слові. Цей різновид утворюється за допомогою повного подвоєння основи, наприклад, *돼지가 굴굴한다* – *свиня рохкає*; *달리기에 지친 선수가 땀을 뻘뻘 흘렸다* – *Зі спортсмена, змученого бігом, градом лився піт*. Тут відбувається подвоєння кореня слова без змін.

3. Частково подвоєні основи слів, що мають два або більше складів, наприклад, *울긋불긋* – *враження від багряно-червоних плям*; *들락날락* – *заходить і виходить, ходить туди-сюди*.

У корейській морфології корінь ономатопейчного слова розглядається як єдина морфема. Проте деякі приклади можуть свідчити про хибність такої думки. Так, наприклад, *방글* (*про красиву, м'яку посмішку*), *방긋* (*про м'яку посмішку*), *빙글* (*про широку посмішку*), *방실* або *방싯* (*про ввічливу, дружню посмішку*), *생글* (*про беззвучний (очима та губами) сміх*), *싱글* (*сміятися крадькома*), *어적* (*чавкати*), *집적* (*дражнити*), *뒤적* (*мацати, щипати*), *가물* (*смутний, туманний*), *가분* (*легкий, світлий*), *가슬* (*впертий, непохитний*) показують, що не дивлячись на те, що зазначені вище приклади сприймаються як єдине ціле, усе ж таки це слова, утворені шляхом приєднання різних афіксів до коренів. У цьому зв'язку вважаємо що варіативність відтінків значення може досягатися зміною різних елементів вихідного кореня та приєднанням нових утворень. Такі нові утворення постають як окремі приголосні або склади.

Таким чином у складі корейських ономатопейчних слів розрізняють своєрідні структурні елементи, що приєднуються до дієслівно-ад'єктивних коренів: приголосні звуки або закриті склади. Це ілюструють приклади структурно-семантичного аналізу ономатопейчних слів *회근* і *회*

청. Так, у слові *회근* кореневий елемент *회* образно передає поворот голови, а структурний елемент *근* – моментальне повернення голови в початкове положення. Таким чином, *회근-회근* виражає образ дії (*постійно споглядати назад*). Образ, який передається, створюється двома складниками слова, кожен з яких відповідно виражений двома різними структурними елементами. Можна констатувати, що самостійно або у вигляді повторів структурні елементи не функціонують. Вони набувають значущості лише в поєднанні з певним коренем, утворюючи з ним структурну єдність – нарощену основу ономатопейчного слова.

У корейській ономатопейчній лексиці спостерігаємо більше 20 структурних елементів, що вносять до значення основи найрізноманітніші відтінки. Нарощена основа корейського ономатопейчного слова виражає складніший образ, ніж така сама основа, але без нарощення, наприклад, *회* – *образ кружляння*, *회* – *враження від предмета, що швидко промелькотів*, *회근회근* – *постійно оглядатися назад*.

Нарощення кореня призводить до видозміни у звучанні ономатопейчного слова, наприклад, *씩씩* – *уридливе сопіння*, але *씨근씨근* – *протяжне сопіння*.

Стосовно кореня нарощені елементи можна поділити на препозиційні та постпозиційні. Препозиційні нарощення у корейських словах трапляються лише зрідка. Вони можуть приєднуватися до ономатопейчних коренів *테/떼*, *텍/텍*. Наприклад, *테굴테굴* – образ предмета, що котиться; *텍테굴텍테굴* – звукообраз предмета, що котиться. Нарощення цих елементів до ономатопейчних коренів надає більшої звучності кореневі, наприклад, *테구루루* – імітування шуму предмета, що котиться, *텍테루루* – імітування більш голосного шуму предмета, що котиться.

Постпозиційних нарощень у складі корейських коренів переважна більшість. Так, наприклад, корінь + звук $\sqcap$ віддзеркалює перерваність, припинення образу: *주루룩-주르르* – *сочитися, капати тоненькою цівкою*; *쭈루룩-쭈르르*, *스르룩* – *스르르* – *припиняти текти, зупинятися*.

Ономатопи, що утворюються за схемою корінь + звук $\sqsubset$ поділяються на дві групи. До першої групи належать лексеми, у яких елемент $\sqsubset$ виражає ритмічність дій або якість, що виявляється у процесі ритмічної дії, наприклад, *구깁구깁* – *구기다* – *зіжмакувати*, *질깁질깁* – *질기다* – *міцний, жиливий*, *보빔보빔* – *보비다* – *терти руками*.

Другу групу формують ономатопи, у яких елемент $\sqsubset$ виражає ритмічність дії, або якість, колір,

окрас, спорадичне поширення якості, наприклад, 노른노른-노랗다 – *жовтий*, 포른포른 – 포룡다 – *зелений, синій*, 불근불근 – 불굁다 – *червоний*.

Наведемо ще декілька прикладів нарощень, які відбуваються постпозиційним способом: корінь + елемент 끝, наприклад, 희끝-희끝 – 희다 – *білий*. Корінь + елемент 독/뚝, наприклад, 억뚝억뚝 – *рябий*; 깉뚝깉뚝 – 깉다 – *стругати, дрібно нарізати*; 절뚝절뚝 – 절다 – *кульгати*; 꺝뚝꺝뚝 – 꺝다 – *переломити*.

Наведені приклади свідчать про продуктивність афіксального словотворення (тобто корінь + афікс) у сучасній корейській мові. Це засвідчує достатня кількість звуконаслідувальних слів, утворених зі звичайного кореня й афікса, наприклад, 털퍼덕 – *сідати різко і важко, плюхнутися*.

Наступні приклади демонструють виокремлення кореня несимволічного дієслова або прикметника: 꺝죽꺝죽 (꺝+죽) – *скрести, дряпати*, де 꺝다 – *дряпати*, 거뭇거뭇(검+웃) – *чорніти тут і там*, де 검다 – *чорний*. 구깃구깃(구기+ㅅ) – *зім'яти, зіжмакати*, де 구기다 – *зіжмакувати*, 녹신크신크(녹+신크) – *м'який, податливий*, де 녹다 – *танути, плавитися*.

Цікавим є той факт, що в сучасній корейській мові більшість символічних коренів і афіксів, які беруть участь у процесах словотворення, не виокремлюють в окремий клас морфем, а тому вони не можуть брати участь у словотвірних процесах. Саме через це складно виокремити в них ознаки морфеми і, відповідно, визнати їх такими.

Відповідно до традиційної думки про невідокремленість коренів корейських ономатопів, одиницею для аналізу звуконаслідувальної лексики слугує власне слово. Але, на нашу думку, така позиція є хибною. Для підтвердження нашої думки розглянемо один із видів розширення форм: 가랑 > 가르랑 – *про хрипіння, бурління*, 드렁 > 드르렁 – *хрипіння*, 마삭 > 마스락 – *хрускіт, шелест, шуриання*. У наведених прикладах до короткого ономатопа приєднаний склад 르, унаслідок чого лексема збільшилася на один склад. Проте, якщо вважати ці слова єдиною морфемою, то можна сказати, що склад 르 увійшов до морфеми. Дійсно, два елементи, що утворюють звуконаслідувальне слово, відокремлені одне від одного.

Приклад розширення форми слова доводить здатність звукосимволічних коренів розкладатися. Інший процес розширення форми засвідчує, що кінцевий приголосний ономатопа можна розглядати як афікс, наприклад, 풀깉 > 풀까닥 – *ковть-ковть* (звук при ковтанні); 덜걱 > 덜거덕 – *стукіт, гуркіт*; 철북 > 철버덕 – *плескання, поплескувати*. З наведених прикладів видно, що

між кінцевим приголосним і попередньою частиною аналізованого ономатопейчного слова знаходиться інтегрований склад 더/다. Це свідчить про можливість відокремлення кінцевого приголосного від кореня і, відповідно, подільність кореня ономатопейчного слова. Уважаємо, що склад 더/다 також є звукосимволічним формантом із функцією передавання повторюваності дії.

Як приклад, можна навести інші приклади, які ілюструють від'єднання останнього приголосного: 가르르 – *дзвінкий сміх*, 가르르 – *вереск, гавкіт*, 다르르 – *звук паперу, що шелестить на вітрі*, 다르르 – *звук короткочасного тертя, катання*, 마지지 – *шипіння, свистіння*, 마지직 – *тріскіт при розщепленні, розколюванні*.

Як бачимо, приєднання кінцевого приголосного зумовлює суттєві зміни значення. Крім того, ономатопейчні слова, що мають кінцевий приголосний, на відміну від інших слів, можуть утворювати дієслова за допомогою афікса – 거리다, що, як правило, означає одноманітно повторювані дії. Тут спостерігаємо процес розширення форм шляхом повторення останнього складу, у якому не бере участі кінцевий приголосний. Проаналізуємо ще декілька прикладів: 귀 밑까지 얼굴을 빨갈게 물들이며 가르르 웃었다 – *Вона дзвінко розсміялася и при цьому почервоніла до кінчиків вух*. 속닥 거리는 계의 말에 귀 기울이고 있던 청개구리는 가르르거었다 – *Деревна жаба, що дослухалася до шепотіння краба, голосно закумкала*. У другому реченні кінцевий приголосний зумовлює утворення дієслова. Приєднання останнього складу відбувається перед кінцевим приголосним, при цьому вся попередня частина ономатопейчного слова сприймається як єдине ціле.

Наведені вище приклади дають змогу нам зробити висновок про те, що структурним елементам корейського ономатопа властиві якості морфеми, оскільки маємо докази їх від'єднання одне від одного. Класифікувати ці структурні елементи варто за двома параметрами: 1) як морфеми, що продуктивно беруть участь у творенні слова і 2) як морфеми, що не беруть активної участі у словотворенні. Наприклад, непродуктивні афікси типу -웅 у слові 지붕 – *дах* (словотворчі морфеми); афікси типу -개 у слові 덜개 – *кришка*, які беруть участь у творенні нових форм слова (формотворчими морфемами).

Така класифікація дає змогу поділити морфеми відповідно до їхньої словотвірної функції і включити до морфеми елементи, які можна виокремити при аналізі структури слова. Це дозволить усунути існуючі протиріччя.

Усі наведені приклади свідчать про те, що корінь ономатопейчного слова можна поділити на складники. Утім, як і у більшості корейських ономатопів, що мають більш ніж один склад, другий склад може вважатися дериваційним суфіксом. Це можна вважати структурним елементом ономатопа. Під цим терміном розуміємо морфему, що не має її властивостей у звичайному розумінні. Те, що вона відокремлюється від кореня, свідчить про змішаний статус елемента, який відповідає афіксу всередині кореня корейського ономатопа. Можна сказати, що це зручний спосіб використання історичних змін для аналізу й пояснення відомих мовних явищ. Він необхідний для пояснення подільності кореня ономатопейчного слова.

Складену частину кореня ономатопейчного слова називають утворюючою морфемою, нарощенням, формансом, словотворчими і формотворчими морфемами, дериваційними суфіксами. Проте, на нашу думку, найбільш точним є визначення *звукосимволічний формант*. Таке визначення враховує звукосимволічну природу кореня корейського ономатопейчного слова, адже у звуконаслідувальній системі складники різних рівнів можуть об'єднуватися.

Таким чином, складна структура кореня корейського ономатопейчного слова зумовлює необхідність дуалістичного підходу при вивченні звуконаслідувальної та образонаслідувальної лексики. Говорячи про синестезію, процеси деривації, редуплікації тощо, можна обрати у якості оди-

ниці власне ономатопейчне слово, а точніше його корінь, який розглядається як єдина морфема. А процеси розширення форм вимагають виходити з позиції відокремлення звукосимволічного форманта від кореня.

Висновки. Морфологічну структуру ономатопейчної лексики сучасної корейської мови формує у першу чергу корінь. Спостерігаються випадки нарощення кореня, коли в складі складних ономатопейчних слів розрізняються своєрідні структурні компоненти, що приєднуються до дієслівно-ад'єктивних коренів і постають або як приголосний звук, або як закритий склад.

Корінь корейського ономатопейчного слова містить складник, що називаємо звукосимволічним формантом. Останній має такі особливості: 1) подібний до формотворчого афікса й етимологічно пов'язаний з коренем ономатопейчного слова; 2) не піддається виокремленню шляхом звичайного морфемного аналізу, оскільки, на відміну від звичайних афіксів, не бере участі в процесі творення форм слова; 3) відокремлюється від кореня у процесі розширення форм ономатопів.

Відомі два типи нарощень кореня ономатопейчного слова: препозиційне та постпозиційне. Переважна більшість нарощень сформувалася постпозиційним способом корінь + звуки ㄱ, ㄷ, ㅂ, /ㄷ/ㅂ.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в порівнянні структури ономатопейчної лексики сучасних корейської і української мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гаценко І.О. Типологічні особливості звуконаслідувальних слів (на матеріалі української, російської та англійської мов): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Київ, 2003. 19 с.
2. Кан Д.С., Урядова В.Д., Корсун М.Ю. Онматопейчні слова в корейській мові : навчальний посібник. Київ : ВД "АДЕФ-Україна", 2015. 80 с.
3. Кобелянська О.І. Особливість і універсальність японського вокального звукосимволізму (на матеріалі японської та європейської поезії). *Східний Світ*. Київ, 2011. № 4. С. 111–120.
4. Мацько Л.І. Онматопи в семантико-синтаксичній структурі речення. *Граматичні аспекти української мови*. Київ, 1985. С. 50–57.
5. Насікан З.С. Міждисциплінарний підхід до дослідження фоносемантичних явищ. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 2015. Вип. 138. С. 599–602.
6. Юсип-Якимович Ю.В. Моделювання системи звуконаслідувальної лексики: Семантика. Фонетика. Словотвір : монографія. Ужгород : Гражда, 2006. 212 с.
7. Kim Young-Seok. Ideophones in Korean: A non-linear analysis. *Linguistic Society of Korea (ed.) Linguistics in the Morning Calm 2*. Seoul: Hanshin Publishing Co, 1988. P. 443–466.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026